

inż. JULIAN HUSARSKI

PREZES POLSKIEGO TOWARZYSTWA EMIGRACYJNEGO.

Porządzone Biblioteki WFIS UW, IFIS PAN I PTF

B
WF
UW

8768

U.8768

3900876800000

MIĘDZYNARODOWA
KONFERENCJA EMIGRACYJNA W RZYMIE
A
POLSKA

(Odbitka z „Wychodźcy“).

WARSZAWA
WYDAWNICTWO POLSKIEGO TOWARZYSTWA EMIGRACYJNEGO
1924

POLSKIE TOWARZYSTWO EMIGRACYJNE

(dawniej **KOLONJALNE**)

Jedyne w Państwie Polskiem Towarzystwo opieki nad wychodźcami i reemigrantami udziela bezpłatnie wszelkich porad i wskazówek. Informuje wychodźców o przepisach emigracyjnych, o warunkach pracy za oceanem, pomaga w załatwianiu formalności paszportowych i innych, ułatwia reemigrantom urządzenie się w kraju po powrocie z obczyzny, wydaje tygodniowe pismo pod tytułem „Wychodźca“, poświęcone sprawom emigracji i reemigracji. W swej działalności praktycznej T-wo dąży do uczynienia z wychodźstwa źródła nowych sił dla Ojczyzny.

Adres: _____

W A R S Z A W A
Krakowskie Przedmieście 70.

Inż. JULJAN HUSARSKI,

8768

PREZES POLSKIEGO TOWARZYSTWA EMIGRACYJNEGO.

**Międzynarodowa Konferencja
emigracyjna w Rzymie
i
Polska.**

(Odbitka z „Wychodźcy“)

SEMINARIUM SOCJOLOGICZNE
Uniwersytetu Warszawskiego

WARSZAWA

Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego.
1924

#-121598

*P. Akad. Kola Przyj. ...
BIBLIOTEKA*

8768

DRUKARNIA STOLECZNA
RYSZARD BELKE i S-ka
WARSZAWA, WOLSKA 16
::: TELEFON № 88-67 :::

Rola delegata Polskiego T-wa Emigracyjnego.

W obradach konferencji, trwającej od 15 maja do 3 czerwca, brali udział wyłącznie urzędowi członkowie delegacyj poszczególnych państw. Przedstawiciele organizacji społecznych do udziału w obradach dopuszczeni nie zostali. Wśród członków rządowych delegacyj nie było przedstawicieli ani instytucyj społecznych, opiekujących się emigrantami, ani wogóle jakichkolwiek prywatnych organizacji. Wyjątek stanowiły delegacje Czecho-Słowacji i Francji. Oficjalnymi członkami delegacji czecho-słowackiej w charakterze rzeczoznawców byli między innymi: przedstawiciel krajowego Wydziału Czerwonego Krzyża, oraz przedstawiciel Sekcji Emigracyjnej Y. M. C. A. w Pradze; natomiast w delegacji francuskiej w roli rzeczoznawców występowali dyrektorowie linii okrętowych.

Nie będąc członkiem delegacji rządowej, nie mogłem przez to samo brać udziału w obradach i pracach Konferencji, ani być obecnym na tych obradach. Działalność moja polegała na zewnętrznej obserwacji

prac Konferencji, oraz na nawiązaniu kontaktu z instytucjami społecznymi opieki nad emigrantami.

Wspomnę w tem miejscu, że Polskie Towarzystwo Emigracyjne nie zwracało się do rządu polskiego z żądaniem zapewnienia jej delegatowi miejsca w oficjalnej delegacji, uważając, że marka oficjalnego przedstawiciela rządu polskiego utrudniłaby delegatowi wykonanie poleconych mu zadań, które sprowadzały się: 1) do nawiązania kontaktu z t-wami opieki nad wychodźcami, 2) do zbadania międzynarodowej sytuacji emigracyjnej oraz możliwości uzyskania nowych terenów dla polskiej emigracji. Zgodnie jednak z instrukcją, otrzymaną od zarządu Towarzystwa, byłem w stałym kontakcie z delegacją rządu polskiego. Zrozumienie przez delegację rządową, z p. Sokalem na czele, roli instytucyj społecznych przy rozwiązywaniu zagadnień emigracyjnych, oraz życzliwe stanowisko posła polskiego w Rzymie, p. A. Zaleskiego, i całego poselstwa ułatwiły mi znacznie wykonanie poleconych zadań, oraz dały możność zademonstrowania w Rzymie solidarnej współpracy rządu i społeczeństwa polskiego, na co zarówno rząd włoski, jak i cały szereg instytucyj społecznych, zwróciły swoją uwagę. W odpowiedzi na interpelację włoskiego komisarza emigracyjnego, p. de Michelis, oraz przedstawicieli instytucyj społecznych opieki nad emigrantami, zespolonych w „Bureau du Comité Internationale des organisations privées pour la protection des émigrants”,

zaznaczyłem, że jesteśmy organizacją całkowicie niezależną od rządu, uważamy jednak harmonijną, nacechowaną wzajemnem zaufaniem, współpracę naszej instytucji z odnośnemi instytucjami rządowemi za rzecz konieczną, i że w urzędach państwowych, z nielicznemi wyjątkami, spotykamy się z takim samym zrozumieniem potrzeby współpracy.

Ogólne przyczyny zwołania Konferencji.

Piętrzące się coraz bardziej trudności wyszukania nowych terenów dla osiedlania się i nowych warsztatów pracy dla wychodźców z całego szeregu państw, w których na tle powojennego osłabienia gospodarczego, a poczęści i coraz bardziej zaostrzających się walk narodowościowych, wychodźstwo ma tendencję do wzrastania, były istotną przyczyną zwołania międzynarodowej konferencji emigracyjnej i obelania jej przez wszystkie kraje emigracyjne. Obawa zaś, że jednostronne porozumienie się krajów emigracyjnych może doprowadzić do zespolenia ich dla wspólnej akcji przeciw krajom imigracyjnym, sprawiła, że również wszystkie kraje imigracyjne (z wyjątkiem Kanady) wzięły udział w konferencji rzymskiej; międzynarodowe zaś znaczenie polityczne samej konferencji zapewniło jej udział i tych krajów, które niewiele są zainteresowane zarówno w wychodźtwie, jak i w przychodźtwie.

Jednakże fakt jej zwołania w obecnym okresie

i w szczególności w Rzymie jest dowodem ogromnej aktywności rządu Mussoliniego. Ta aktywność, to stałe dążenie, ażeby wszędzie, gdzie to tylko jest możliwe, inicjatywa lub kierownicza rola spoczywała w ręku Włoch, jest najbardziej charakterystyczną cechą faszystów w obecnej jego fazie.

Istotnie, konferencja emigracyjna w Rzymie dała znakomitą okazję do ujawnienia aktywności rządu Mussoliniego przed szerokim forum międzynarodowym.

Ocena polityki faszystowskiej nie należy do moich zadań. Muszę jednak zaznaczyć, że opracowanie materiałów, odnoszących się do programu konferencji, jej organizacja, życzliwa i staranna opieka, jaką otaczano członków konferencji, których było około 500, oraz sprężyste kierownictwo pracami konferencji, — były bez zarzutu. Rząd włoski osiągnął niewątpliwy sukces polityczny i dowiódł swojej sprężystości i mocy.

Skład i organizacja Konferencji.

W konferencji wzięli udział przedstawiciele 58 krajów, a mianowicie: 1) Afganistanu, 2) Albanji, 3) Argentyny, 4) Australji, 5) Austrii, 6) Belgji, 7) Boliwji, 8) Brazylii, 9) Bułgarji, 10) Czecho-Słowacji, 11) Chile, 12) Chin, 13) Columbji, 14) Kostaryki, 15) Danji, 16) Egiptu, 17) Ekwadoru, 18) Estonji, 19) Finlandji, 20) Francji, 21) Grecji, 22) Guatemali, 23) Haiti, 24) Hondurasu, 25) Holandji, 26) Hiszpanji,

27) Japonji, 28) Indyj, 29) Irlandji, 30) Jugosławji, 31) Kuby, 32) Litwy, 33) Luksemburgu, 34) Łotwy, 35) Meksyku, 36) Maroka, 37) Niemiec, 38) Nikaragua, 39) Norwegji, 40) Panamy, 41) Paragwaju, 42) Persji, 43) Peru, 44) Polski, 45) Portugalji, 46) Rumunji, 47) San - Marino, 48) San - Domingo, 49) Sjamu, 50) Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, 51) Szwecji, 52) Szwajcarii, 53) Urugwaju, 54) Wolnego miasta Gdańska, 55) Wielko-Brytanji, 56) Węgier, 57) Wenecji, 58) Włoch. Nie było przedstawicieli tylko Rosji Sowieckiej, Turcji i Kanady.

Pracami konferencji kierowało prezydium, składające się z prezesa i 8-miu wice-prezesów. Prezesem konferencji został wybrany przedstawiciel Włoch, p. de Michelis, a wice-prezesami czterech przedstawicieli krajów emigracyjnych (Anglii, Hiszpanji, Japonji i Polski), oraz czterech przedstawicieli krajów imigracyjnych (Argentyny, Chile, Francji i Stanów Zjednoczonych A. P.).

Prace zostały podzielone między cztery sekcje. Do pierwszej sekcji przydzielono sprawy przewozu emigrantów oraz higieny i służby sanitarnej; do drugiej — sprawy opieki nad emigrantami w portach odjazdu, w portach przyjazdu, oraz opieki nad emigrantami w krajach imigracyjnych i specjalna opieka nad kobietami i dziećmi; do trzeciej — sprawy środków dostosowania emigracji do zapotrzebowania pracy w krajach imigracyjnych, oraz rozwoju kooperacji, wzajem-

nej pomocy i ubezpieczeń wśród wychodźców; do czwartej — kwestje współpracy urzędów emigracyjnych i imigracyjnych poszczególnych państw, oraz głównych zasad, któremi kierować się winny konwencje emigracyjne.

Przewodniczącymi sekcji zostali wybrani: dwaj przedstawiciele państw emigracyjnych (Belgji i Niemiec), oraz dwaj przedstawiciele państw imigracyjnych (Brazylii i Kuby), a na wice - prezesów tych sekcji powołano czterech przedstawicieli państw emigracyjnych (Czecho - słowacji, Rumunji, Szwecji i Szwajcarji), oraz czterech przedstawicieli państw imigracyjnych (Australji, Meksyku, Urugwaju i Wenezueli). W toku pracy każda z sekcji wyłoniła potrzebną ilość podkomisyj.

Dzięki umiejętnemu kierownictwu, a przedewszystkiem należytemu przygotowaniu tez i materiałów, wszystkie komisje pracowały bardzo sprężyście. W dniu wyjazdu z Rzymu (27 maja) wszystkie podkomisje zakończyły już swoje prace a wszystkie wnioski, przez nie opracowane, miały być wniesione na plenum komisyj a następnie na plenum konferencji.

Wyniki prac Konferencji i jej znaczenie dla dalszego rozwoju kwestji emigracji.

Uchwały Konferencji (przytoczamy je dalej) noszą bardzo ogólnikowy charakter tak, że formalnie niczem nie wiążą poszczególnych rządów. Są to raczej pewne ogólnikowe dezyderaty, na które konferencja

zwraca uwagę poszczególnych rządów. Ale i w tej nawet formie z uchwał usunięto wszystko, co ujawniało istniejące przeciwieństwa interesów krajów emigracyjnych i imigracyjnych a jednocześnie ograniczało suwerenne prawa każdego poszczególnego kraju.

Żadnej z poruszonych spraw uchwały te nie wyczerpały, lecz tylko wysunęły i postawiły na porządku dziennym, jako kwetje bardzo żywotne i wymagające stopniowego uregulowania i rozwiązania.

Należy uznać przeto, że prace międzynarodowej konferencji emigracyjnej będą miały również i bezpośrednie realne znaczenie przy rozstrzyganiu całego szeregu kwestyj, dotyczących emigracji, zarówno wewnątrz każdego poszczególnego państwa, jak i między zainteresowanemi państwami.

Istotnych jednak wyników zjazdu przedstawiciele prawie wszystkich krajów kuli ziemskiej leży szukać poza uchwalonemi tam rezolucjami. Tylko Mussolini w swej mowie, przy otwarciu konferencji, wysunął bardzo ostrożnie współczesną istotę zagadnienia emigracyjnego. Zahaczył bowiem o politykę krajów imigracyjnych, a przede wszystkim Stanów Zjednoczonych A. P., o politykę ograniczeń imigracyjnych, o selekcję krajów i poszczególnych emigrantów, stosowaną przez kraje imigracyjne, o ich dążenie do jaknajszybszego oderwania emigrantów od rodzinnego kraju.

Szybko wzrastająca po wojnie fala emigracyjna spotyka się, jak wiadomo, z coraz większemi ograni-

zeniami ze strony krajów imigracyjnych. Najmniej odczuwa je Wielka Brytania, której emigracja, poza kolonjami angielskimi, znajduje dość łatwy dostęp do wszystkich krajów imigracyjnych, nie wyłączając i Stanów Zjednoczonych A. P. Największe ograniczenia skierowane są przeciw emigracji ludów azjatyckich, żydów i pozatem włochów. Europejska emigracja tych ostatnich skierowywała się po wojnie przeważnie do Francji a zamorska — do Stanów Zjednoczonych A. P. Francja wprawdzie nie stawia formalnych ograniczeń dla emigracji włoskiej, faktycznie jednak coraz bardziej ją utrudnia, powodując wzrastające napięcie stosunków politycznych między temi państwami. W każdym razie cyfra emigrantów włoskich do Francji, która wyniosła w 1913 roku 184,780 ludzi, nie ma żadnych widoków na zwiększenie się, a na kontynencie europejskim włosi nie mogą narazie liczyć na inne tereny imigracyjne. Zamorska emigracja włoska, przewyższająca kontynentalną, skierowywała się przed wojną głównie do Stanów Zjednoczonych A. P. W r. 1913 wyniosła ona 305,240, w roku zaś 1922 została ograniczona do 44,832 ludzi a w 1923/24 latach — do 3,845.

Nic więc dziwnego, że rząd włoski bardzo jest zaniepokojony obecną sytuacją i że jego przedstawiciele robili wszelkie wysiłki, żeby jaknajbardziej wyzyskać konferencję w celu usunięcia ograniczeń imigracyjnych.

Taktyka rządu włoskiego na Konferencji.

Wobec takiej sytuacji emigracji włoskiej rząd włoski (faktycznie generalny komisarz emigracyjny p. De Michelis) prowadził bardzo czynną akcję, która jednak nie była jednolita. Stanowiska poszczególnych delegacyj zmusiły Włochów do zmodyfikowania pierwotnych daleko idących projektów i do przystosowania się do realnych warunków, co też p. Michelis bardzo prędko i umiejętnie wykonał.

Oczywiście, o zamiarach rządu włoskiego można sądzić jedynie na podstawie pewnych faktów i posunięć, które, będąc powiązane, dają możność domyśleć się reszty.

Otóż — mam wrażenie — pierwotny plan rządu włoskiego polegał na zespoleniu koło siebie wszystkich krajów emigracyjnych, na wytworzeniu stałego komitetu konferencyj emigracyjnych w Rzymie, oraz na niedopuszczeniu do skonsolidowania się krajów imigracyjnych a przede wszystkim na odosobnieniu Stanów Zjednoczonych A. P. i na przeciwstawieniu obecnej polityce emigracyjnej tego państwa opinii moralnej możliwie największej ilości krajów.

Zrealizowanie tego planu a przede wszystkim utworzenie stałego komitetu emigracyjnego w Rzymie, siłą rzeczy, zapewniłoby rządowi włoskiemu przemożny wpływ na międzynarodową politykę w dziedzinie emigracji.

W tym celu, sądząc ze stanowiska delegacji francuskiej, między rządem włoskim a rządem francuskim zostało ustalone jeszcze przed konferencją porozumienie co do wspólnego popierania się na konferencji. Mając zapewnione poparcie Francji, p. De Michellis nie uważał za potrzebne porozumieć się z Polską, która pod względem emigracji zajmuje drugie miejsce w Europie, i nie zapewnił jej miejsca w prezydjum konferencji. Dopiero na stanowcze, nacechowane poczuciem godności państwowej, żądanie głównego naszego delegata p. Sokala, zmienił swoje stanowisko względem Polski i wprowadził jej przedstawiciela do prezydjum.

Po nieudanym eksperymencie traktowania Polski zgóry, może w mniemaniu, że upoważnia do tego porozumienie z Francją, taktyka w stosunku do naszej delegacji uległa radykalnej zmianie i stała się wyjątkowo uprzejma.

W celu bliższego zespolenia krajów emigracyjnych została również wysunięta i przeprowadzona przez włosków kandydatura delegata rządu Rzeszy Niemieckiej na prezesa jednej z czterech komisji, co, oczywiście, przy obecnej międzynarodowej sytuacji Niemiec ma swoje znaczenie.

Projekt organizacji stałego organu międzynarodowego konferencji emigracyjnej w Rzymie ostatecznie nie został oficjalnie wysunięty, aczkolwiek był forsowany, a sama myśl znalazła swoje odzwierciedlenie w pierwszych pracach poszczególnych komisji. Projekt

ten wyraźnie popierała delegacja francuska. Kiedy jednak po zbadaniu gruntu ujawniło się, że zorganizowanie takiego komitetu w Rzymie spotka się ze sprzeciwem większości, inicjatorzy zrezygnowali ze swojego projektu.

W celu bardziej silnego i skutecznego nacisku na Stany Zjednoczone A. P. p. De Michelis jeszcze przed konferencją wysunął projekt udziału w niej przedstawicieli towarzystw społecznych opieki nad emigrantami, oraz organizacyj pracodawców i robotników. Słusznie bowiem mniemał, że te organizacje podniosą solidarnie głos przeciwko ograniczeniom imigracyjnym na kontynencie amerykańskim. Tu jednak napotkał opór głównie ze strony Francji, która obawiała się, że atak organizacyj społecznych może skierować się i przeciw niej. Wobec porozumienia się co do innych zamierzeń rządu włoskiego z Francją, protest jej odrazu został uwzględniony i myśl oficjalnego udziału organizacyj i instytucyj prywatnych została zaniechana. Pomimo to p. De Michelis nie wyrzekł się całkowicie myśli zużytkowania tych organizacyj w odpowiednim momencie przeciwko Stanom Zjednoczonym A. P.

W tym celu większe międzynarodowe organizacje społeczne, które urządziły zjazd swych delegatów w Genewie w początku marca, otrzymały zaproszenie od p. De Michelis'a i zapewnienie, że będą dopuszczone na zjazd z głosem doradczym.

Stała się jednak rzecz nieprzewidziana przez p. De Michelisa. Oto organizacje te zrzeszyły się przed samą konferencją i to na terenie genewskim, zdradzając ciążenie ku Lidze Narodów a nie ku państwu włoskiemu. Powstanie tego zespołu na terenie genewskim wykazało, że myśl wytworzenia stałego komitetu konferencyj emigracyjnych w Rzymie w zespole zrzeszonych organizacyj opieki nad wychodźstwem znajdzie nie sprzymierzeńca, lecz raczej przeciwnika. Dopuszczenie więc tych organizacyj do udziału w zjeździe mogło w tych warunkach okazać się niezbyt korzystne dla interesów Włoch. To też pomimo zaproszenia p. De Michelis pod wszelkimi pozorami odmawiał komitetowi międzynarodowych organizacyj prywatnych dla opieki nad emigrantami udziału w pracach konferencji. I dopiero, kiedy myśl utworzenia komitetu konferencyj w Rzymie okazała się nie do urzeczywistnienia, zespół organizacyj prywatnych otrzymał zawiadomienie, że będzie wysłuchany. Było to tylko formalne zadośćuczynienie danym poprzednio przyrzeczeniom, gdyż zaproszenie do współdziałania w pracy nastąpiło w momencie, kiedy wszystkie prace w podkomisjach zostały już ukończone i kiedy pozostawało tylko formalnie uchwalć wypracowane wnioski i rezolucje.

Pierwotne zatem zamiary skonsolidowania krajów emigracyjnych i odosobnienia Stanów Zjednoczonych A. P. okazały się nie do zrealizowania. Było widoczne, że bezpośredni nacisk na Stany Zjednoczone nie

zmieni ich stanowiska, lecz raczej ułatwi temu państwu skupienie koło siebie państw imigracyjnych, zainteresowanych w utrzymaniu ograniczeń dla emigrantów.

Wobec tego w drugiej połowie prac konferencji p. De Michelis przestaje narzucać krajom emigracyjnym swą wolę, lecz szuka porozumienia z nimi i proponuje zawarcie umowy emigracyjnej przede wszystkim Polsce a następnie i innym krajom. W celu niedopuszczenia do bliższego zespolenia się krajów imigracyjnych dąży również do indywidualnego porozumienia się z poszczególnymi państwami imigracyjnymi i do zawarcia z każdym z nich odrębnych konwencji emigracyjnych.

Aczkolwiek konferencja emigracyjna nie dała takich rezultatów, na jakie liczył rząd włoski, tem niemniej w oficjalnych pracach tej konferencji, oraz w walce politycznej, odbywającej się za kulisami, inicjatywa przeważnie spoczywała w ręku włosków.

Wystarczy przytoczyć, że z 75 projektów rezolucyj, dotyczących poszczególnych kwestyj programu prac konferencji, delegacja włoska przedstawiła 40, czyli przeszło 50 proc.; reszta zaś przypada na inne delegacje, a mianowicie: na hiszpańską — 17, na meksykańską — 6, na polską — 4, na szwajcarską — 4, na holenderską — 2, na norweską i węgierską po — 1.

Polityka krajów imigracyjnych.

Z powyższego zestawienia ilości projektów rezolucyj, przedstawionych przez rządy poszczególnych państw, widać, że kraje imigracyjne zajmowały naogół bierne stanowisko.

W przebiegu prac konferencji i w akcji zakulisowej wyraźnie się odczuwało, że te państwa uświadamiają sobie swoją przewagę nad krajami emigracyjnymi. Tylko przedstawiciele państw, posiadających stosunkowo niewielkie przychodźtwa, jak Kuba, Brazylja (o ile dotyczyło to prowincyj, najmniej nadających się dla kolonizacji) Paragwaj i Urugwaj wyzyskiwały teren konferencji dla reklamowania swoich krajów. Poza tem jednak wszystkie delegacje krajów imigracyjnych bacznie przestrzegały nieograniczania ich swobody działania na terenie swego państwa i zapewnienia sobie możliwie największej wolności ruchów na terenie państw emigracyjnych. Jednakże między poszczególnymi państwami imigracyjnymi nie było całkowitej solidarności. Zaznaczała się tutaj pewna wzajemna podejrzliwość. W szczególności dotyczy to państw południowo-amerykańskich. Śledziły one pilnie pertraktacje poszczególnych krajów emigracyjnych, jak np. Włoch, Polski, z temi lub innymi państwami południowo-amerykańskimi i ujawniały gotowość do wzajemnej licytacji, co zostało częściowo (głównie przez włosków) wyzyskane. Stany Zjednoczone A. P., oczywiście, żadnego

niepokoju nie zdradzały. Przeciwnie, same prowadziły politykę rozbijania solidarności państw emigracyjnych.

Z krajów, dających największy odsetek emigrantów a jednocześnie nietolerowanych przez to państwo, jak Polska i Włochy, delegacja Stanów Zjednoczonych A. P. sprzyjała bardziej Polsce i chętnie prowadziła rozmowy z delegatami Polski.

W sprawie uregulowania trudności, wynikających z rewizji sanitarnej już na terytorjum Nowego Świata, delegacja Stanów Zjednoczonych wyraziła zgodę na zbadanie możliwości przeniesienia tej rewizji na terytorjum Polski. Natomiast względem Włoch zajmowali delegaci Stanów Zjednoczonych stanowisko bardziej, niż chłodne.

Stanowisko innych krajów poza wyżej wymienionemi i poza Polską.

Stanowiska innych krajów nie miałem możności bliżej zbadać. Mam jednak wrażenie, że Anglja i Francja świadomie nie chciały się zbyt angażować, a swoje stanowisko bardziej podporządkowały ogólnej polityce, niż celom polityki emigracyjnej. Japonja zaś bardziej była czynna w utrwalaniu stosunków z międzynarodowemi instytucjami społecznemi, niż z delegacjami innych państw.

Japonja widocznie zdaje sobie sprawę, że nie znajdzie szczyrych sprzymierzeńców wśród państw emigracyjnych białej rasy, które nie zechcą wiązać lo-

su swoich emigrantów z losem emigrantów żółtych, wobec których kraje imigracyjne są najbardziej niechętnie usposobione.

Stanowisko i działalność delegacji polskiej.

Z samego początku stanowisko delegacji polskiej okazało się nader trudne. Jak już wspomniałem, Polska została pominięta nawet przy układaniu listy wice-prezesów konferencji. Dzięki stanowczej postawie, jaką zajął główny delegat polski p. Sokal, wywalczyła jednak miejsce w prezydjum. Fakt ten zaraz na wstępie wpłynął na odpowiednie ustosunkowanie się konferencji do delegacji polskiej. Na skutek całego szeregu innych przyczyn, o których już wspomniałem, stosunek p. De Michaelisa do delegacji polskiej z życzliwie pobłażliwego zmienił się na niezwykle uprzejmy.

Widocznie, p. De Michaelis sądzi, że na tej drodze łatwiej podporządkuje sobie Polskę i ujmie wówczas w swoje ręce kierownictwo polityki emigracyjnej krajów emigracyjnych.

Na terenie rzymskim delegacja polska potrafiła zająć odpowiednie stanowisko. Poza czynnym udziałem w oficjalnych pracach konferencji porozumiewała się bezpośrednio z delegacjami państw imigracyjnych. W wyniku tej akcji poczynione zostały kroki co do kontynuowania rokowań o konwencję emigracyjną z Francją. O ile mi wiadomo, nasze władze centralne

uznały za bardziej pożądane prowadzenie dalszych pertraktacyj o konwencję emigracyjną nie w Rzymie lub Paryżu, lecz w Warszawie.

Pozatem zostały omówione zasadnicze podstawy polsko-włoskiej konwencji emigracyjnej, która ma być zawarta w najbliższej przyszłości.

Również z krajami południowo-amerykańskimi nawiązany został bliższy kontakt i nie jest wykluczone ujęcie tego później w formę bardziej konkretną, przynajmniej z niektórymi z tych krajów.

Międzynarodowy Komitet społecznych organizacyj opieki nad emigrantami.

W związku ze zwołaniem międzynarodowej konferencji emigracyjnej w Rzymie zrzeszyły się w Genewie następujące międzynarodowe organizacje społeczne:

l'Association internationale pour la lutte contre le chômage,

l'Association internationale pour la protection légale des travailleurs,

le Comité international de la Croix - Rouge,

la Fédération syndicale internationale,

le Conseil international des femmes,

l'Union internationale de secours aux enfants et le „Save the Children Fund“,

la „Jewish Colonisation Association“, le „Fund for the relief of the Jewish victims of the war“ et le

„Joint Foreign Committee of the Jewish Board of Deputies and the Anglo-Jewish Association“,

le Comité universel de l'Union chrétienne de jeunes gens,

l'Association catholique internationale des oeuvres de protection de la jeune fille,

le „St. Raphaels - Verein“,

le Fédération des Unions nationales des Amies de la jeune fille,

la „Jewish Association for the protection of girls and women“, „l'American Council of Jewish Women“,

le „Vereinigtes Komitee für Jüdische Auswanderung“, la Conférence universelle juive de secours, la „Hebrew Immigrant Aid society of America“, la „Fédération of Ukrainian Jews“ et les Comités associés,

le Comité des Zemstvos et des villes russes,

l'„American Social Hygiene Association“.

Tutaj zasługuje przedewszystkiem na uwagę fakt zrzeczenia się tak różnych pod względem typu i ideologii, nieraz nawet wrogich sobie, organizacyj: katolickich, protestanckich, socjalistycznych i żydowskich. Drugą okolicznością, którą należy podkreślić, jest to, że niektóre z tych organizacyj dotychczas zupełnie nie miały nic do czynienia z wychodźstwem, np. Czerwony Krzyż, albo tylko interesowały się niem pośrednio, np. Towarzystwo opieki nad kobietami, dziećmi i t. p.

Nie przesądzając narazie, czy to zrzeczenie utrzyma się, i jakie da praktyczne skutki, trzeba jednak

zaznaczyć, że sam fakt dojścia do skutku tego zrzeczenia dowodzi niezbicie, iż kwestja wychodźstwa staje się coraz bardziej trudną i wymagającą wyteżonej uwagi i pracy, skupienia wszystkich sił i organizacyj opieki społecznej. Jednocześnie dowodzi to, że losy wychodźców coraz bardziej niepokoją sumienie społeczne.

Wymienione organizacje utworzyły wspólny komitet pod przewodnictwem profesora Louis Varlez. Stałą siedzibą komitetu jest Genewa. Komitet ten nie ma formalnej łączności z Międzynarodowym Biurem Pracy. Z rozmów jednak z członkami komitetu wyniosłem przekonanie, że organizacja ta będzie dążyć do coraz ściślejszej współpracy z M. B. P. i do uzyskania dla siebie protektoratu Ligi Narodów.

Zrzeszenie to znajduje się jeszcze w pierwszym stadium swej organizacji. Nie ma jeszcze opracowanego statutu, jak również nie ustaliło dotychczas, czem w istocie ma się zajmować. Z moich kilkakrotnych rozmów z prezesem tego komitetu, p. Varlez, i z członkami tegoż komitetu, mogłem wywnioskować, że komitet będzie się starał koordynować działalność poszczególnych organizacyj a przede wszystkim usuwać i łagodzić wewnętrzne antagonizmy, oraz występować, w imieniu wszystkich organizacyj, lub też ich części, w pewnych wypadkach nazewnętrz, jako to przed Ligą Narodów, na międzynarodowych konferencjach emigracyjnych i t. p.

Ponadto komitet ma na celu informowanie wszy-

stkich swoich członków o emigracji wogóle i o działalności każdego towarzystwa, wchodzącego w skład jego organizacji.

Narazie trudno jest przewidzieć, czy zrzeszenie to okaże się trwałe, oraz w jakim kierunku i jak będzie działało.

W każdym razie ma poważne widoki, ażeby z czasem stać się organizacją o potężnych wpływach, z którą będą musiały liczyć się rządy poszczególnych państw, szczególnie emigracyjnych.

Oczywiście, w naszym interesie leży, ażeby z komitetem genewskim nawiązać bliższy kontakt.

Na skutek mojego zapytania komitet genewski omówił kwestję ewentualnego przystąpienia doń narodowych organizacyj i zasadniczo wypowiedział się za ich przyjęciem. Przystąpieniu przeto Polskiego T-wa Emigracyjnego dzisiaj nic na przeszkodzie nie stoi.

Na międzynarodowej konferencji komitet zrzeszonych organizacyj społecznych nie odegrał większej roli ze względów, o których już wspomniałem.

Polityka p. Michelisa nie mogła usposobić zrzeszone organizacje społeczne przyjaźnie do Włoch a przez to poniekąd i do krajów emigracyjnych. Natomiast przedstawiciele krajów imigracyjnych chętnie nawiązywali stosunki z komitetem tych organizacyj. Pertraktacje, jakie toczyły się między przedstawicielami poszczególnych państw imigracyjnych i członkami komitetu, nie dały, co prawda, narazie namacalnych wyni-

ków, ale wytworzyły atmosferę bardziej przychylną dla krajów imigracyjnych.

Polska, jak i każdy inny kraj, mający liczną emigrację, w swojej polityce emigracyjnej ma przeciwko sobie kraje imigracyjne, a wśród krajów emigracyjnych znajduje się na szarym końcu, i dlatego powinna szczególnie cenić przyjazne stosunki ze zrzeszeniem międzynarodowych organizacji społecznych opieki nad emigrantami, bo to nam dać może poważny atut przy wywalczeniu odpowiedniego stanowiska na forum międzynarodowym.

Organizacje społeczne opieki nad emigrantami we Włoszech.

O ile udało mi się stwierdzić, istnieją we Włoszech następujące organizacje społeczne:

Opera Bonomelli,

Italica Gens,

Consortio nazionale di Emigrazione,

Società dei Missionari di Emigrazione,

oraz jedna żydowska.

Największe organizacje, to dwie pierwsze, z których siedziba pierwszej znajduje się w Medjolonie, a drugiej — w Turynie. Italica Gens ma swój oddział w Rzymie, lecz Opera Bonomelli nie ma tam nawet oddziału i dlatego z tą organizacją nie mogłem nawiązać kontaktu.

Italica Gens jest organizacją, stworzoną i prowadzoną przez księży. Ma jednak wyraźne cechy organizacji narodowo - włoskiej.

Między Opera Bonomelli i Italica Gens istnieje stałe porozumienie i współpraca. Pierwsza — swoją działalność koncentruje w krajach zachodnio - europejskich i na kontynencie afrykańskim, druga zaś — na wschodzie Europy i na kontynencie amerykańskim.

W porównaniu z naszymi są to kolosalne instytucje. Mają we Włoszech cały szereg oddziałów, przytułków dla emigrantów, szpitali. Główną jednak uwagę zwracają na pracę w krajach imigracyjnych, gdzie prawie wszędzie posiadają oddziały, korespondentów, przytułki, szpitale, szkoły. Między innymi Italica Gens posiada w New-Yorku hotel emigracyjny. Kierownik wydziału rzymskiego, z którym odbyłem kilka konferencji, uczynił mi nawet propozycję objęcia przez Italica Gens opieki nad emigrantami polskimi w tych krajach i miejscowościach, gdzie niema oddziałów polskich instytucyj opieki nad wychodźcami. W szczególności zaznaczył, że ich hotel emigracyjny w New-Yorku może przyjmować i Polaków.

Wnioski.

W wyniku moich obserwacji i rozmów z przedstawicielami delegacji rządowych poszczególnych państw oraz organizacji społecznych przyszedłem do przekonania, że Polska nie może nadal kontynuować

swojej biernej i chwiejnej polityki emigracyjnej. Realne warunki zarówno polityczne, jak i ekonomiczne, nie upoważniają do nadziei, że odpływ ludności z kraju i poszukiwanie nowego warsztatu pracy na obczyźnie jest zjawiskiem chwilowem. Przeciwnie, musimy sobie uprzytomnić, że emigracja z Polski ujawnia tendencję do wzrostu a w każdym razie będzie istniała przez długie lata. Jednocześnie tereny dla osiedlenia nadmiaru ludności Europy, jeżeli nie są jeszcze na wyczerpaniu, to w każdym razie zdobycie ich dla wychodźstwa polskiego będzie napotykało coraz większe trudności. Ilość bowiem terenów o dogodnych warunkach dla osiedlenia się tam polskiego rolnika zmniejsza się stale, jak również coraz mniej jest warsztatów pracy dla robotnika polskiego. O wszystkie zaś dogodniejsze tereny i warsztaty pracy, mogące zatrudnić zarówno robotnika, jak i inteligencję zawodową, toczy się między krajami emigracyjnymi coraz uporczywsza walka. Taka sytuacja wpływa na zmniejszenie zapobiegliwości krajów imigracyjnych o przychodźstwo. Kraje imigracyjne są coraz mniej skłonne do wydatków na przygotowanie terenów dla osadnictwa, do udzielania ulg dla nowych przychodźców. Przygotowanie nowych terenów dla osadnictwa siłą rzeczy coraz bardziej przechodzi na kraje emigracyjne, z których każdy prowadzi ją wyłącznie dla celów własnego wychodźstwa. Oczywiście, w tej aktywnej polityce emigracyjnej kraj nasz dotychczas nie bierze żadnego udziału.

Z drugiej strony, opieka nad wychodźstwem, utrzymanie wśród niego uczuć narodowych i zaspokojenie jego potrzeb duchowych, napotyka coraz większy i bardziej zdecydowany opór ze strony krajów imigracyjnych. Dążą one bowiem do jaknajszybszej asymilacji elementu napływowego. Emigrant polski bardziej, niż jakikolwiek inny, nie otrzymuje z kraju rodzinnego należytego poparcia i pomocy w walce o byt a przede wszystkim o swoją odrębność narodową. Pozostawiony sam sobie, zniechęcony obojętnym stosunkiem ze strony Macierzy do jego losu i walki, zrywa coraz szybciej węzły, łączące go z ojczyzną. Zanik tych węzłów osłabia dopływ środków materialnych do kraju, co ujemnie wpływa na stan naszego bilansu płatniczego. Wynaradawianie się zaś emigracji polskiej osłabia węzły organiczne Polski z krajami imigracyjnymi, oraz bardzo poważny nasz atut polityczny w stosunku do tych krajów.

Należy przeto:

1) jaknajprędzej skończyć z naszą chwiejną i bierną polityką emigracyjną;

2) zdać sobie jasno sprawę, że osamotniona akcja Polski jest już obecnie niemożliwa. Niezbędnem przeto staje się:

a) nawiązać za pomocą poszczególnych konwencji emigracyjnych oraz organizacji młodzieńskich towarzystw kolonizacyjnych ścisłą współpracę z krajami emigracyjnymi na

terenach, gdzie na przeszkodzie takiej współpracy nie stoi jaskrawa sprzeczność interesów,

- b) uregulować za pomocą konwencji emigracyjnych z poszczególnymi krajami imigracyjnymi warunki pracy dla emigracji polskiej, uzyskać dla niej możliwe ulgi i udogodnienia, oraz zapewnić możliwość narodowego rozwoju.
- c) jaknajściślej współpracować z instytucjami społecznymi, które wzięłyby na siebie zadanie czuwania nad narodowymi i duchowymi potrzebami emigrantów polskich,

3) zbadać szczegółowo przez odpowiednich fachowców poszczególne tereny w krajach zamorskich, nadające się dla osiedlenia tam emigrantów polskich, i uzyskać co do tych terenów specjalne uprawnienia, bądź za pomocą specjalnych umów z rządami odnosnych państw, bądź za pomocą specjalnych ułatwień dla polskich towarzystw kolonizacyjnych.

4) Poprzeć inicjatywę prywatną w zakresie utworzenia polskiego towarzystwa kolonizacyjnego.

* * *

Obecne warunki emigracji wymagają od Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego:

1) bardziej aktywnej opieki nad emigrantami w czasie ich wyjazdu i podróży,

2) specjalnej uwagi co do kulturalnych, narodowych i duchowych potrzeb emigrantów polskich w krajach imigracyjnych.

W tym celu Towarzystwo musi, zapewniwszy sobie odpowiednie poparcie rządu i szerszych sfer społecznych, z większą jeszcze energią rozszerzyć swoją działalność w kraju, dotrzeć do wszystkich, przynajmniej większych, środowisk polaków w miejscu ich nowego osiedlenia, ześrodkować tam pracę organizacyj polskich, mających na celu materialne, narodowe, kulturalne i duchowe potrzeby wychodźstwa polskiego, zasilać te instytucje odpowiednio wyrobionymi i przygotowanymi działaczami, lekturą i t. d. W tych miejscowościach, gdzie nie powstały jeszcze żadne odpowiednie instytucje społeczne, T-wo musi się podjąć zadania ich wytworzenia.

Niezależnie od tego Towarzystwo winno nawiązać ściślejszy kontakt z instytucjami społecznymi opieki nad emigrantami, istniejącymi poza krajem.

Rezolucje, uchwalone na Międzynarodowej Konferencji Emigracyjnej w Rzymie, 15-31 maja 1924.

Uchwały konferencji podajemy w tłumaczeniu, dokonanem z oryginału francuskiego przez redaktora „Wychodźcy”, p. Pankiewicza, a zaaprobowanem przez Urząd Emigracyjny.

Sekcja I.

(Sprawy przejazdu i higieny emigrantów).

№ 1

Międzynarodowy kodeks higieny.

Uważając za rzecz pożyteczną kodyfikację przepisów sanitarnych, obowiązujących w różnych krajach a stosowanych przy wyjeździe wychodźców z kraju pochodzenia i ich przyjeździe do kraju przeznaczenia, *Konferencja wyraża życzenie,*

a) ażeby poszczególne kraje doszły do porozumienia w sprawie opublikowania przepisów sanitarnych, stosowanych do wychodźstwa i przychodźstwa według, o ile możliwości, jednakowej metody we wszystkich krajach;

b) ażeby, opierając się na zbiorze tych przepisów i biorąc za podstawę tekst ustaw i rozporządzeń, w nim zawartych, zapoczątkowano prace, mające za zadanie wytworzenie w zakresie wychodźstwa i przychodźstwa jednego międzynarodowego kodeksu higieny, któryby obejmował według jednej ogólnej zasady ustawy i rozporządzenia sanitarne, mające zastosowanie przy zmianie miejsca pobytu przez robotników i ich rodziny, udających się z jednego kraju do drugiego.

№ 2.

Ubezpieczenie wychodźców od nieszczęśliwych wypadków w czasie podróży.

Uważając za nieodzowne, ażeby każdy wychodźca był ubezpieczony od śmierci lub niezdolności do pracy i to od chwili rozpoczęcia podróży aż do momentu przybycia na miejsce, oznaczone w bilecie jazdy,

Konferencja zwraca uwagę rządów, o ile one dotychczas tego nie przeprowadziły, na potrzebę organizacji ubezpieczeń od wypadków śmierci lub kalectwa w czasie podróży i zapewnienie szybkiego wypłacania odszkodowań.

№ 3.

Pouczenia dla wychodźców w zakresie higieny przed odjazdem.

Konferencja wyraża życzenie, ażeby w krajach wychodźczych udzielano wychodźcom przed wyjazdem pouczeń w formie popularnej o czystości, o higienie osobistej i zbiorowej, o higienie mieszkania, o użytkowaniu wody do picia, o środkach obrony i walki z chorobami infekcyjnymi i zaraźliwymi, którym wychodźcy mogą podlegać w krajach, dokąd się udają, o środkach nagłej pomocy w razie nieszczęśliwego wypadku przy pracy i innych rzeczach z tem, ażeby emigrujący pracownicy po przybyciu na obczyznę posiadali dostateczne wiadomości o higienie i środkach zapobiegawczych przeciwko zarazom.

№ 4.

Kontrola sanitarna wychodźców przed odjazdem.

Uznając potrzebę zmniejszenia w miarę możliwości liczby oględzin sanitarnych, którym podlegają wychodźcy,

Konferencja wyraża życzenie, aby poszczególne państwa, obowiązane to robić w granicach swoich praw i rozporządzeń, starały się dokonać oględzin sanitarnych przed odjazdem wychodźcy na tyle grunto-

wnie, ażeby możliwości odrzucenia emigranta w porcie wylądowania z racyj sanitarnych zostały sprowadzone do minimum.

№ 5.

Ważność świadectw szczepienia ospy.

Chcąc zaoszczędzić wychodźcy, mającemu już zaszczepioną ospę, wydatków i nieprzyjemności powtórnego szczepienia na granicy kraju, do którego się udaje lub powraca,

Konferencja wyraża życzenie, aby na drodze układów między kompetentnymi czynnikami krajów zainteresowanych została przyjęta zasada zupełnego uznania świadectw szczepienia ospy, wystawionych przez kompetentne władze kraju pochodzenia; w tych układach mają być dokładnie ustalone warunki i żądane gwarancje szczepienia; osoby zaś, zaopatrzone w te świadectwa, mają być zwolnione od obowiązku powtórnego szczepienia ospy na granicy kraju, do którego się udają lub wracają.

№ 6.

Ułatwienia dla wychodźców podczas podróży kolejami.

Wychodząc z założenia, że we wzajemnym interesie państw emigracyjnych i imigracyjnych, jak również w interesie wychodźców, byłoby pożądane ustalenie

międzynarodowych norm, ułatwiających w najszerszej mierze przejazd wychodźców kolejami żelaznymi,

Konferencja wyraża życzenie, aby między państwami emigracyjnymi i imigracyjnymi zostały zawarte układy, zapewniające:

1. całkowitą równość w traktowaniu emigrantów cudzoziemskich z krajowymi w kwestji taryf i opłat dodatkowych, nie wyłączając wszelkich ulg i zwrotów, z których na kolejach mają prawo korzystać wychodźcy krajowi;

2. zaprowadzenie wagonów III klasy o bezpośredniej komunikacji z odpowiednimi urządzeniami dla ogrzewania, oświetlania, wentylacji i higieny;

3. wprowadzenie bezpośrednich międzynarodowych na całą drogę biletów jazdy według taryf najbardziej uprzywilejowanych. Wychodźcy, względnie przychodźcy, jednostkowi powinni korzystać ze wszystkich udogodnień, przyznanych wychodźcom, jadącym w transportach zbiorowych;

4. organizację pośpiesznych rozkładów jazdy, ograniczając jak najbardziej czas przystanków w drodze a przede wszystkim na stacjach granicznych;

5. danie wychodźcom na dworcach ważniejszych możliwości zaopatrzenia się w wodę do picia i artykuły spożywcze, oraz zapewnienie w razie potrzeby obsługi lekarskiej;

6. bezpłatny przewóz zawodowych narzędzi rzemieślniczych.

Z udogodnień, zapewnionych wychodźcom, względnie przychodźcom, powinni również korzystać reemigranci tych samych kategorii.

№ 7.

Urządzenia sanitarne na statkach, przeznaczonych do przewozu wychodźców.

Uważając za pożądane ustalenie minimum wymagań w zakresie urządzeń sanitarnych na statkach, przewożących wychodźców,

Konferencja wyraża życzenie, aby prawodawstwo każdego kraju obejmowało pewne minimum wymagań tego rodzaju i aby to minimum, o ile na to pozwalają różnorodne warunki transportu, było jednakowe w poszczególnych krajach, i zaleca, aby poszczególne kraje, o ile to jest możliwe, porozumiały się między sobą co do wzajemnego uznawania certyfikatów sanitarnych, wydawanych przez kompetentne władze na zasadach, wykazanych powyżej.

№ 8.

Urządzenia higieniczne i sanitarne w portach. Domy emigracyjne.

Uznając konieczność urządzeń higienicznych i sanitarnych w ważniejszych portach załadowania wychodźców,

Konferencja wyraża życzenie, ażeby dla osiągnięcia tego celu porty wypełniły pewne zasadnicze warunki i posiadały:

a) obsługę lekarską, światłą i odpowiedzialną, jak również przybory sanitarne i dezynfekcyjne;

b) dom lub zakład, urządzony albo kontrolowany przez państwo, w którymby załatwiano formalności sanitarne wychodźców, udzielano im chwilowego przytułku, poddawano ich wszystkim koniecznym oględzinom lekarskim, oraz badano ich odżywianie się;

c) lokal, położony w porcie, gdzie będą dokonywane ostatnie formalności przed załadowaniem na statek, oględziny sanitarne i t. p.

№ 9.

Minimalne wymagania co do statków, przewożących wychodźców przez ocean.

Uznając konieczność ustalenia minimalnych wymagań, obowiązujących na statkach, przeznaczonych do przewozu wychodźców przez ocean,

Konferencja zaleca rządowi sprecyzowanie tych wymagań a przede wszystkim zwrócenie uwagi na punkty następujące:

a) warunki techniczne;

b) środki bezpieczeństwa;

c) pomieszczenia, zarezerwowane dla wychodźców, które jednak nie są przeznaczone dla celów sanitarnych,

przytem *Konferencja wyraża życzenie*, ażeby prawodawstwa poszczególnych krajów określiły minimum wymagań tego rodzaju i ażeby te wymagania były o tyle jednakowe, o ile na to pozwalają różnolite warunki transportu;

i uważa za pożądane, ażeby poszczególne państwa na drodze wzajemnych umów uznały, o ile to możliwe, równowartość certyfikatów, wydawanych statkom.

N° 10.

Inspekcja wychodźców różnych narodowości, podróżujących tym samym statkiem.

Konferencja wyraża pogląd, że o ile państwo, pod którego flagą płynie statek, wykonywuje na statku dostateczną kontrolę przez swoich urzędników;

1) to zbędnem jest, ażeby inne państwo utrzymywało na tym statku specjalnego inspektora do nadzoru i kontroli warunków przewozu emigrantów—obywateli tego państwa;

2) obce państwo może zarezerwować sobie prawo zawarcia z cudzoziemskim towarzystwem okrętowym, przewożącym jego obywateli, jako emigrantów, układu na ściśle określonych warunkach, co do przyjęcia na statek jego przedstawiciela, mającego za zadanie złożenie raportu o warunkach podróży tych emigrantów; jednakowoż tacy przedstawiciele nie powinni w żadnej formie wchodzić w atrybucje kapitana, ani

też pomniejszać autorytetu, który prawo okrętowe przyznaje urzędnikowi państwowemu, delegowanemu przez kraj, którego własnością jest statek; również tacy przedstawiciele nie mogą interwenjować w sprawach, dotyczących funkcjonowania statku.

№ 11.

Jednakowe traktowanie emigrantów, podróżujących tym samym statkiem.

Zważywszy, że niejednokrotnie wychodźców różnych narodowości, odbywających podróż na pokładzie tego samego statku, traktuje się odmiennie na skutek różnicy w prawodawstwach odnośnych krajów; że czasami niektórzy z wychodźców zajmują stanowisko uprzywilejowane w stosunku do innych wychodźców, przewożonych na tym samym statku, aczkolwiek wszyscy wykupili jednakowe albo równowartościowe bilety jazdy;

zważywszy, że ten fakt wytwarza rozgoryczenie i wywołuje narzekania,

Konferencja wyraża życzenie, aby była przyjęta zasada równości w traktowaniu wszystkich wychodźców, podróżujących tym samym statkiem i płacących tę samą cenę przejazdu do tego samego miejsca przeznaczenia. Tem niemniej powinno się uwzględniać zwyczaje każdego kraju w zakresie odżywiania.

№ 12.

Opieka specjalna na statkach nad emigrującymi kobietami i dziećmi.

Zważywszy konieczność w czasie podróży transoceanicznych zapewnienia emigrującym kobietom i dzieciom specjalnej opieki, wykonywanej przez osobę, dającą gwarancje moralne, zdolną porozumieć się z wychodźcami w ich języku ojczystym i mającą dostateczne przygotowanie sanitarne,

Konferencja wyraża życzenie, aby obowiązująca była obecność kobiety, odpowiadającej powyżej wymienionym warunkom, na każdym statku, przeznaczonym do służby emigracyjnej a przewożącym pewną ilość kobiet i dzieci.

. № 13.

Kabiny dla kobiet i młodych dziewcząt.

Konferencja wyraża życzenie, ażeby na każdym statku, przeznaczonym dla wychodźców, pewna ilość kabin była zarezerwowana dla samotnych kobiet i młodych dziewcząt według taryfy dla wychodźców, ulokowanych w ogólnej sypialni, bez obowiązku dopłacania do ceny biletu.

№ 14.

Spostrzeżenia nad dziećmi emigrantów w czasie podróży transoceanicznych.

Biorąc pod uwagę stale wzrastającą liczbę małych dzieci, podróżujących w charakterze wychodźców,

Konferencja wyraża życzenie, aby rządy poszczególnych narodów nadmorskich porozumiały się ze sobą w celu zebrania, scentralizowania i udostępnienia wszystkim spostrzeżeń, dokonanych w czasie podróży transoceanicznych przez lekarzy okrętowych, nad stanem zdrowia i metodami odżywiania dzieci emigrantów w momencie ich załadowania, w czasie jazdy przez ocean i w chwili ich wylądowania.

№ 15.

**Środki, umożliwiające wychodźcom składanie zażaleń
w czasie podróży.**

Ze względu na ogólny wysiłek ustalenia wszędzie, gdzie to jest możliwe, i w interesie wszystkich jednakowych norm w zakresie wychodźstwa; względnie, ażeby zabezpieczyć wychodźcom dokładne wykonywanie warunków kontraktu przewozowego podczas przejazdu

Konferencja wyraża życzenie, aby wychodźc mogli wyłożyć swoje skargi, dotyczące ich podróży władzom kraju imigracyjnego, które ze swojej strony zakomunikują je w każdym wypadku konsulom krajów zainteresowanych do ich użytku. W wypadku obecności na statku oficjalnego przedstawiciela rządu — ten ostatni będzie obowiązany przesłać wszelkie zażalenia do zainteresowanego kraju.

Opieka nad wychodźcami, przejeżdżającymi przez obce terytorja.

Zważywszy, że w wysokim stopniu byłoby pożądanę zapewnić na terytorjum obcego państwa bezpieczeństwo mienia i osób emigrantów, przejeżdżających tranzytem,

Konferencja wyraża życzenie, aby poszczególne państwa zobowiązały przedstawicieli bądź władz, bądź agencji podróży, bądź przedsiębiorstw okrętowych, do spotykania wychodźców i ich bagażu oraz do otoczenia ich opieką na dworcach, gdzie wychodźcy przerywają podróż lub przesiadają się do pociągu, aż do chwili wyruszenia pociągu do portu załadowania.

Sekcja II.

(Opieka nad wychodźcami w drodze i kraju przeznaczenia. Opieka specjalna nad kobietami i dziećmi. Rozwój spółdzielczości, wzajemnej pomocy i ubezpieczeń wśród wychodźców).

Schroniska graniczne dla wychodźców.

Biorąc pod uwagę, że wychodźcy i ich rodziny są częstokroć zmuszeni zatrzymywać się na granicy w warunkach bardzo uciążliwych i niewygodnych,

Konferencja wyraża życzenie, ażeby dla wzajemnej korzyści na stacjach, na których ruch emigracyjny jest znaczny, zainteresowane rządy urządziły schroniska graniczne, przeznaczone dla pomieszczenia wychodźców i ich rodzin.

№ 2.

Nadzór rządowy nad pomieszczeniami dla wychodźców.

Zważywszy, że w interesie porządku ogólnego leży zapewnienie możliwych warunków higienicznych dla wychodźców szczególnie, jeżeli chodzi o produkcję i ochronę higieny publicznej,

zważywszy, że jest również pożądane otoczyć opieką wychodźcą, względnie przychodźcą, w ich stosunkach z właścicielami lub zarządzającymi schroniskami,

Konferencja wyraża życzenie, ażeby w prawodawstwie poszczególnych krajów przewidziano stały nadzór pomieszczeń, przeznaczonych dla wychodźców, względnie przychodźców, wykonywany ściśle przez państwo lub też za pośrednictwem społecznych instytucji opiekuńczych,

ażeby w krajach federalistycznych rząd federalny lub centralny zalecił kompetentnym władzom wprowadzenie prawodawstwa zgodnego z zasadami, wyliczonymi powyżej.

Środki, które należy stosować dla zapewnienia wychodźcom pożywienia i pomieszczeń po ich przybyciu do portu załadowania, względnie wyładowania.

Zważywszy, że jest szczególnie pożądane polepszyć warunki życia i bezpieczeństwa wychodźców, przybywających do portu załadowania lub wyładowania,

Konferencja wyraża życzenie, aby władze krajów, gdzie wychodźcy, transportowani przez agencje podróży, wsiadają na statek, dbały o to, ażeby na stacjach końcowych wychodźcy byli przyjmowani przez funkcjonariuszy państwowych, albo w ich braku przez przedstawicieli towarzystw okrętowych, ażeby wychodźcy na żądanie i za odpowiednią opłatą mogli otrzymać pożywienie i pomieszczenie, oraz korzystali z opieki konwojenta aż do chwili załadowania;

aby władze portów załadowania i wyładowania wskazywały wychodźcom hotele, w których będą za cenę umiarkowaną starannie obsługiwani, i aby zwracały ich uwagę na instytucje dobroczynne oraz poważne biura pośrednictwa pracy w portach wyładowania.

Opieka specjalna nad kobietami i dziećmi.

Ażeby uchronić od niebezpieczeństwa pozostania w podróży bez środków kobiety i dzieci wychodźców,

które w ten sposób mogą się stać łatwą ofiarą handlarzy żywym towarem,

Konferencja wyraża życzenie, aby rządy dokładnie badały w miejscu odjazdu każdego wychodźcy, jakie są możliwości jego przyjęcia w kraju przeznaczenia.

Przytem *Konferencja wyraża życzenie*,

1) aby rozporządzenia, dotyczące transportu i przyjęcia wychodźców, nie doprowadzały do rozdzielania członków jednej i tej samej rodziny,

2) aby towarzystwom, upoważnionym do opieki nad wychodźcami, i towarzystwom opieki nad kobietami i dziećmi, zajmującym się emigracją, ułatwiano dostęp na pokład statków z emigrantami, przy ich odjeździe i przybyciu, oraz dostęp do obozów i schronisk, przeznaczonych dla wychodźców,

3) aby odpowiednio przygotowane kobiety specjalnie opiekowały się kobietami i dziećmi na wszystkich statkach z emigrantami,

4) aby towarzystwa okrętowe pozwalały na rozklejanie i kolportaż pouczeń i ogłoszeń, publikowanych przez towarzystwa wymienione powyżej a zawierających pożyteczne wskazówki dla wychodźców, kobiet i dzieci,

5) aby zarządzenia, mające ochronić emigrantki od dostania się w ręce handlarzy żywym towarem, były stosowane w sposób, niekrępujący wolności osobistej kobiet dorosłych. Prawne zarządzenia, powzięte w stosunku do nich, nie powinny się różnić od za-

rządzeń, stosowanych do wszystkich wychodźców bez względu na ich płeć.

№ 5

Zwracanie się wychodźców do konsulów obcych w razie braku konsulów własnych.

Biorąc pod uwagę, że wychodźcom częstokroć jest bardzo trudno dotrzeć do swojego konsula,

Konferencja wyraża życzenie, aby wychodźcy w kraju, gdzie nie ma ich przedstawiciela, mogli otrzymać opiekę i informacje od przedstawiciela innego kraju, z którym ich rząd po porozumieniu z władzami kraju osiedlenia zawarł układ w tej sprawie.

№ 6

Specjalne karty pocztowe dla wychodźców.

Konferencja wyraża życzenie, aby przedstawić międzynarodowemu związkowi pocztowemu do rozpatrzenia sprawę utworzenia specjalnych kart pocztowych dla wychodźców, ażeby im ułatwić podtrzymywanie stosunków z rodzinami, pozostałymi w kraju ojczystym.

№ 7.

Utrzymywanie rodzin, pozostałych w krajach emigracyjnych, przez robotników, pracujących w krajach imigracyjnych.

Biorąc pod uwagę, że wychodźcy, udający się na obczyznę za pracą, częstokroć pozostawiają swoje

rodziny w kraju pochodzenia i odmawiają dostarczenia im środków na utrzymanie,

Konferencja wyraża życzenia następujące: aby w krajach imigracyjnych ułatwiono procedurę wydzielenia alimentów dla rodzin wychodźców, pozostałych w kraju ich pochodzenia;

aby, ewentualnie, na drodze międzynarodowych układów zostały uregulowane warunki, sposoby i procedura obowiązkowych potrąceń od zarobków, przeznaczonych na te alimenty, i aby, w razie braku międzynarodowych przekazów pocztowych między krajami zainteresowanymi, ustalono w tych samych układach sposób przesyłania potrąceń rodzinom, pozostałym w kraju pochodzenia.

№ 8.

Międzynarodowa opieka społeczna nad emigrującymi inwalidami wojennymi.

Uznając całkowicie, że opieka społeczna nad inwalidami ogólnie winna należeć do odnośnych rządów,

Konferencja wyraża życzenie, aby opiekę społeczną, szczególnie w zakresie emerytur i pomocy lekarskiej, zapewniono na drodze układów wzajemności między państwami zainteresowanymi inwalidom wojennym, przebywającym na terytorjum tych państw.

Opieka nad wychodźcami przed odjazdem, w portach załadowania, na granicy i w momencie przybycia.

Konferencja wyraża życzenie,

a) aby wszelka propaganda, nieupoważniona przez państwo, była wzbroniona i aby organizowano publiczne urzędy bezpłatnych informacji dla ludzi pracy, mających zamiar emigrować;

b) aby działalność osób, proponujących swoje usługi wychodźcom, względnie przychodźcom, w jakiegokolwiek formie i w jakimkolwiek momencie, czy to przy odjeździe, czy to po przyjeździe, była kontrolowana i regulowana przez państwa zainteresowane;

c) aby ochraniać wychodźców, względnie przychodźców, od wyzysku przez usuwanie od nich, w miarę możliwości, wszystkich pośredników, ofiarujących swoje usługi;

d) aby wszystkie usługi, połączone z transportem wychodźców i przychodźców i ich bagażu w portach załadowania lub wyładowania, jak również wymianę pieniędzy, wykonywało towarzystwo przewozowe;

e) aby w przeciwnym wypadku państwo dokonywało kontroli nad pośrednikami i aby w razie nadużyć i wygórowanego wynagrodzenia, albo stosowania zbyt wysokiej taryfy przy wymianie, ci pośrednicy byli skazywani na zwrot sum nadebranych, niezależnie od odpowiedzialności karnej.

№ 10.

Stowarzyszenia pomocy wychodźcom

Biorąc pod uwagę, że przez współdziałanie towarzystw dobroczynności i organizacji narodowych odnośnych skupień wychodźczych w sposób najlepszy może i powinna być zapewniona wychodźcom pomoc moralna, ekonomiczna i prawna, a z drugiej strony biorąc pod uwagę, że działalność tych towarzystw sprawdza się na tej drodze do dobrego czynu względem rodaków na obczyźnie i do zmniejszenia ciężarów publicznej opieki na miejscu,

Konferencja wyraża życzenie, aby towarzystwa cudzoziemskie wykonywały opiekę tego rodzaju dla osiągnięcia wymienionych celów i aby władze krajów imigracyjnych nie utrudniały im akcji, lecz przeciwnie udzielały jak największych ułatwień, ażeby one mogły osiągnąć swój cel.

№ 11.

Publikacja kodeksu emigracyjnego.

Biorąc pod uwagę konieczność zaznajomienia robotnika, będącego na obczyźnie, z prawodawstwem kraju, w którym przebywa, w zakresie jego praw i obowiązków,

Konferencja wyraża życzenie, aby kraje emigracyjne i imigracyjne

a) przystąpiły do kodyfikacji praw, dotyczących wychodźstwa i pracy;

b) porozumiały się co do wspólnego opublikowania systematycznego zbioru praw i rozporządzeń, obowiązujących w poszczególnych krajach a dotyczących wychodźstwa i położenia prawnego pracowników cudzoziemskich.

№ 12.

Spółdzielczość, wzajemna pomoc i ubezpieczenia.

Biorąc pod uwagę potrzebę rozwijania wśród pracowników cudzoziemskich poczucia solidarności z obywatelami kraju, w którym oni się znajdują, jak również między nimi samymi, w zakresie wzajemnej pomocy i ubezpieczeń,

Konferencja wyraża życzenie,

1) aby kraje imigracyjne popierały na zasadzie równości obowiązków, praw i przywilejów przystępowanie obcokrajowców do towarzystw wzajemnej pomocy lub dobroczynności, założonych przez pracowników krajowych;

2) aby władze krajów emigracyjnych zalecały swoim obywatelom udział w tych towarzystwach;

3) aby, zgodnie z prawami kraju, w którym przebywają, imigranci mogli zakładać tego rodzaju towarzystwa szczególnie w krajach, gdzie niema żadnej organizacji opieki społecznej lub wzajemnej pomocy; aby władze kraju pobytu zapewniły tym organizacjom wszelkie możliwe ułatwienia i traktowały je narówni

z organizacjami krajowymi pod warunkiem wzajemności ze strony kraju emigracyjnego;

4) aby powyższe postulaty objęły również stowarzyszenia, mające za zadanie spółdzielczość w dziedzinie produkcji, pracy, spożycia, kupna i sprzedaży.

№ 13.

Pomoc prawna.

Zważywszy potrzebę ułatwienia wychodźcom i ich rodzinom uzyskania pomocy prawnej,

Konferencja wyraża życzenia następujące:

a) aby państwa, które nie zawarły jeszcze układów w tej sprawie, a przede wszystkim państwa emigracyjne i imigracyjne, ustaliły na drodze wzajemnych umów równość w traktowaniu przychodźców z krajowcami w zakresie korzystania z opieki prawnej;

b) aby przy zawieraniu konwencji konsularnych przewidziano możliwość występowania konsulów wobec władz administracyjnych i sądowych w sprawach nieobecnych swoich obywateli, ażeby nie dopuścić do wygaśnięcia lub utraty praw, przysługujących tym obywatelom na mocy prawa o ubezpieczeniach społecznych. Wystąpienia konsulów winny być potwierdzone przez zainteresowanych w formie, przewidzianej przez prawodawstwo kraju pobytu;

c) aby każdy rząd popierał tworzenie i działalność prywatnych towarzystw pomocy prawnej dla wychodźców;

d) aby stowarzyszenia pomocy prawnej dla wychodźców w poszczególnych krajach porozumiały się ze sobą w sprawie stałego współdziałania.

Sekcja III.

(Środki, ograniczające przychodźstwo do zapotrzebowania na ręce robocze w krajach imigracyjnych. Współpraca urzędów emigracyjnych i imigracyjnych poszczególnych państw).

Nr 1.

Wymiana informacji między krajami emigracyjnymi i krajami imigracyjnymi o stanie rynku pracy.

Chcąc dostosować wychodźstwo do zapotrzebowania na robotników w krajach imigracyjnych w drodze stałej wymiany informacji między rządami zainteresowanymi,

Konferencja wyraża życzenie, aby niezależnie od informacji, które niektóre z tych państw komunikują istniejącym międzynarodowym organizacjom, każde państwo, emigracyjne lub imigracyjne, na swoją prośbę mogło stale otrzymywać od innego państwa wszystkie posiadane informacje, dotyczące:

a) stanu rynku pracy, możliwości zarobkowych i zapotrzebowania na ręce robocze wogóle i według zawodów,

b) warunków wynagrodzenia,

c) wszelkich innych wskazówek, obchodzących wychodźtwa, względnie przychodźtwa.

Władze publiczne zarządzają środki w celu ułatwienia własnym obywatelom zapoznania się z otrzymanymi w ten sposób informacjami, które ich mogą zainteresować.

№ 2.

Ustanowienie karty tożsamości dla wychodźców, ważnej we wszystkich krajach.

Zważywszy, że jest pożądanym zmniejszyć wydatki wychodźcy, uprościć dlań formalności, które nieraz są zbyt ciężkie a częstokroć uciążliwe i nawet upokarzające, oraz ułatwić jego możliwość poruszania się i urządzania w kraju imigracyjnym,

Konferencja wyraża życzenie, aby wszystkie państwa zgodziły się na punkty następujące:

- 1) ustanowienie w każdym kraju emigracyjnym kart tożsamości według jednakowego wzoru, który ustali się później,
- 2) wydawanie tego dokumentu bezpłatnie lub za minimalną opłatą.

№ 3.

Międzynarodowe uzgodnienie statystyki wychodźstwa i przychodźstwa.

Zważywszy, że dla badania i rozstrzygania zagadnień natury międzynarodowej, które wysuwa zja-

wisko emigracji, jest rzeczą niezbędną posiadanie danych statystycznych, możliwie jak najpełniejszych i dających się porównywać pod różnemi kątami widzenia,

Konferencja wyraża życzenie, aby, o ile na skutek istniejących zobowiązań międzynarodowych wszystkie niezbędne dane statystyczne nie mogły być zebrane i oddane do dyspozycji zainteresowanych, wszystkie państwa postarały się drogą wzajemnych układów lub we wszelki inny sposób:

a) wprowadzić, o ile jest to możliwe, jednakowe metody, któreby pozwoliły na porównywanie danych statystycznych poszczególnych państw;

b) ustalić i opublikować tymczasowo według jednakowych zasad statystykę wychodźstwa i przychodźstwa, reemigracji i emigracji tranzytowej, oddzielnie dla krajowców i cudzoziemców z oznaczeniem dla jednych i drugich: płci, wieku, zawodu, narodowości, kraju ostatniego pobytu, kraju przeznaczenia, warunków higienicznych i sanitarnych, w których odbywa się transport wychodźców. Odnośnie wieku podział mógłby być następujący: poniżej 15 lat, od 15 do 55 i powyżej 55 lat. Odnośnie zawodu można byłoby przyjąć kategorie następujące: rolnicy, robotnicy przemysłowi, zajęcia handlowe i prywatne, wolne zawody, różne zajęcia, wychodźcy bez określonego zajęcia, niepracujący.

№ 4.

Zapobieganie wychodźtwa i przychodźtwa potajemnemu.

Zważywszy niezbędność powstrzymania przychodźtwa i wychodźtwa potajemnego,

Konferencja wyraża życzenie, aby w celu opieki nad wychodźcami a mianowicie uchronienia ich od możliwości odrzucenia i innych niebezpieczeństw, na które narażają się przy nielegalnem przedostawaniu się do krajów imigracyjnych, wszystkie państwa dla osiągnięcia powyżej wskazanego celu surowo karały każdego, kto będzie zachęcał lub ułatwiał naruszanie praw i rozporządzeń, wydanych przez kraje emigracyjne lub imigracyjne; aby zostały zawarte w tej sprawie umowy między krajami emigracyjnym, imigracyjnymi i tranzytowymi.

№ 5

Środki przeciwko wychodźcom niepożądanym.

Zważywszy, że jest niezbędna współpraca między krajami emigracyjnymi i imigracyjnymi dla zapobieżenia podróżom wychodźców niepożądanych, stosownie do obowiązującego prawodawstwa w krajach imigracyjnych,

Konferencja wyraża życzenie, 1) aby w wypadku, kiedy niezbędne dla zainteresowanych wiadomości nie mogą być im zakomunikowane w całej rozciągłości na skutek istniejących międzynarodowych zobowiązań, kraje imigracyjne stale i bez zwłoki komunikowały urzędom

zainteresowanym krajów emigracyjnych teksty praw, przepisów i rozporządzeń administracyjnych w sprawie wychodźców niepożądanych;

2) aby urzędy zainteresowane krajów emigracyjnych podawały do jak najszerszej wiadomości we własnym kraju wszystkie otrzymane informacje;

3) aby władze krajów emigracyjnych zarządziły zgodnie ze swoim prawodawstwem niezbędne środki praktyczne dla zapobieżenia temu, ażeby ich obywatele, objęci prawami, przepisami i rozporządzeniami administracyjnymi, wymienionymi w § 1, nie udawali się do kraju, do którego nie będą przyjęci.

№ 6

Ujednostajnienie paszportów i uproszczenie formalności, związanych z wydawaniem paszportów i wiz.

Zważywszy potrzebę uproszczenia formalności, wymaganych od wychodźców, a mianowicie przez przyjęcie jednakowego typu paszportu i zmniejszenie opłat, związanych z wydawaniem tego dokumentu,

Konferencja wyraża życzenie,

1) aby przymus paszportowy został zniesiony jak najrychlej;

2) aby nim to nastąpi, przyjęto jednakowy typ paszportów indywidualnych i rodzinnych;

3) aby uproszczono załatwianie formalności, wymaganych dla otrzymania paszportu i wizy;

4) aby biura, wystawiające paszporty dla wychodź-

ców, zorganizowano w sposób, zapobiegający długim i kosztownym podróżom wychodźców, i aby wydawanie paszportów, o ile to jest możliwe, powierzono władzom lokalnym, unikając skupienia urzędów, ułatwiających formalności paszportowe, w dużych miastach, częstokroć znacznie oddalonych od miejsca zamieszkania wychodźcy;

5) aby w portach załadowania konsulaty krajów, do których się udają wychodźcy, miały prawo wizowania paszportów wszystkich emigrantów, gotowych do odjazdu;

6) aby opłaty, o ile one istnieją, za wystawianie paszportów i wiz zostały zmniejszone i ujednostajnione;

7) aby zrzeczono się wizy tranzytowej i opłaty z tem połączonej, skoro właściciele paszportów wykazą przez przedstawienie celu podróży, że się udają do kraju przeznaczenia w charakterze wychodźców, lub do niego powracają w charakterze reemigrantów.

№ 7

Nadzór nad kontraktami, przewidującymi zatrzymywanie części płacy roboczej,

Uznając konieczność zapobiegania temu, ażeby kontrakty, przewidujące zatrzymywanie części płacy roboczej, nie stały się środkiem wyzysku cudzoziemskiego robotnika,

Konferencja wyraża życzenie, 1) aby państwa imigracyjne, nieposiadające prawodawstwa, ogranicza-

jącego i regulującego zatrzymywanie części płacy robotniczej, takie prawodawstwo u siebie zaprowadziły;

2) aby w każdym razie główne przepisy, obowiązkowo umieszczane we wszystkich kontraktach pracy obejmowały ograniczenia i regulację zatrzymywania części płacy robotniczej.

№ 8.

Wymiana robotników wykwalifikowanych.

Zważywszy, że w interesie produkcji światowej leży rozmieszczenie w jak najkorzystniejszych warunkach robotników, wykwalifikowanych w pewnych określonych rodzajach pracy,

Konferencja wyraża życzenie, aby organy pośrednictwa pracy poszczególnych państw starały się ułatwić wymianę robotników wykwalifikowanych.

№ 9.

Przepisy, dotyczące zbiorowego werbowania robotników na wyjazd zagranicę.

Uważając za niezbędne, ażeby zbiorowe werbowanie robotników, dokonywane dla drugiego kraju, było poddane przepisom, zabezpieczającym interesy materialne i moralne werbowanych robotników,

Konferencja wyraża życzenie, aby werbowania zbiorowego dokonywano w warunkach następujących:

1) werbowanie robotników na wyjazd zagranicę może być dokonywane w każdym kraju po uzyskaniu pozwolenia władz państwowych;

2) kraj emigracyjny może postanowić, ażeby werbowania dokonywano wyłącznie za pośrednictwem biur pośrednictwa pracy i emigracji, ustanowionych lub kontrolowanych przez państwo;

3) w wypadku zawierania konwencji między rządami w sprawie zbiorowego werbowania robotników, warunki werbowania winny być ustalone po wysłuchaniu opinii i pracodawców i robotników odnośnej gałęzi przemysłu obydwuch krajów;

4) pracodawca może poddać badaniom sanitarnym i zawodowym każdego werbowanego robotnika;

5) każdy kraj emigracyjny, względnie imigracyjny, może zabronić werbowania, względnie przybycia, robotników cudzoziemskich na swoje terytorjum, w wypadkach, kiedy ci robotnicy, bądź na skutek swojej ilości, bądź z powodu chwilowych warunków, mogliby szkodzić interesom klasy robotniczej krajów imigracyjnych, względnie emigracyjnych;

6) każdy kraj uzależni udzielenie pozwolenia na werbowanie na swoim terytorjum robotników na wyjazd zagranicę od warunku, że w kontrakcie pracy, który ma być zawarty między pracodawcą i robotnikami, będą wymienione główne warunki pracy. Te główne warunki pracy winny być w zasadzie ustalone na drodze umowy między władzami krajów emi-

gracyjnych i imigracyjnych. Nie wyłączając innych postulatów, kontrakt ten powinien przede wszystkim zawierać:

a) zobowiązanie pracodawcy, gwarantujące, że płaca robocza i traktowanie nie będą wogóle gorsze od płacy i traktowania, przyjętych i obowiązujących dla robotników tej samej kategorii w tej samej okolicy i w tym samym zawodzie;

b) zobowiązanie pracodawcy, stwierdzające, że w chwili werbowania niema w przedsiębiorstwie, do do którego werbuje się robotników, ani strajku, ani lokautu.

7) kontrakty pracy, zawarte w kraju emigracyjnym między pracodawcą i robotnikami, stosownie do praw tego kraju, będą uznane za ważne w kraju imigracyjnym z wyjątkiem postanowień, które byłyby przeciwne porządkowi publicznemu, prawom i przepisom tego drugiego kraju,

8) zobowiązania, przyjęte przez pracowników stosownie do treści kontraktów pracy, nie będą mogły podlegać w krajach imigracyjnych żadnemu przymusowi ani sankcjom administracyjnym lub sądowym, które nie byłyby dopuszczalne według ogólnych zasad prawodawstwa danego kraju w zakresie zobowiązań kontraktowych prawa ogólnego.

№ 10.

Wychodźstwo pracowników umysłowych.

Konferencja wyraża życzenie, aby poszczególne państwa zawarły układy co do wzajemnego informowania się o zapotrzebowaniu na fachowców, lub wogóle na pracowników umysłowych, oraz o możliwościach znalezienia zajęcia przez cudzoziemskich pracowników umysłowych.

№ 11.

Poszanowanie religii i zwyczajów tradycyjnych przychodźców.

Konferencja wyraża życzenie, aby w krajach pobytu szanowano religię i tradycyjne zwyczaje przychodźców lub pracowników cudzoziemskich, o ile one nie są sprzeczne z prawodawstwem tych krajów.

№ 12.

Zasady ustalania i wypełniania kontraktów pracy.

Zważywszy, że kontrakty pracy, stosowane do robotników cudzoziemskich w krajach imigracyjnych, powinny brać pod uwagę położenie ekonomiczne tego kraju i że do władz kraju imigracyjnego należy dopilnowanie zastosowania warunków kontraktu na własnym terytorjum,

Konferencja wyraża życzenia następujące:

1. aby kontrakty indywidualne, opracowywane przez władze kompetentne kraju emigracyjnego na podstawie kontraktu ramowego lub kontraktu z określonymi warunkami, były ważne w kraju imigracyjnym o tyle tylko, o ile punkty takiego kontraktu zostały ustalone w porozumieniu z odpowiednimi władzami kraju imigracyjnego; przyczem samo przez się rozumie, że prawa i rozporządzenia będą stosowały tę zasadę do wszystkich robotników cudzoziemskich bez różnicy narodowości;

2. aby właściwa władza kraju emigracyjnego, gdy kontroluje powyższe kontrakty pracy, nie wymagała dla robotników tej samej kategorii płacy roboczej wyższej od istniejącej normalnej płacy roboczej w tym samym przedsiębiorstwie lub okolicy kraju imigracyjnego z wyjątkiem premij i dodatków, któreby się okazały nieodzownymi w pewnych wypadkach na skutek różnicy w położeniu robotników - wychodźców;

3. aby właściwa władza kraju imigracyjnego za pomocą swojej kontroli kontraktów pracy robotników cudzoziemskich nie wpływała obniżająco na ich płacę roboczą.

№ 13.

Wymiana danych statystycznych (demograficznych), odnoszących się do obcych obywateli.

Biorąc pod uwagę pożytek, jakiby wynikł z zestawienia statystycznego, pozwalającego stwierdzić

bądź skład liczbowy i jakościowy grup obconarodowych, przebywających w każdym kraju, bądź dla każdego narodu rozsiedlenie się jego obywateli w różnych krajach świata,

Konferencja wyraża życzenie, aby każdy rząd dostarczał innym rządóm zainteresowanym wszelkich rozporządzalnych informacji, wynikających ze spisu ludności a dotyczących obywateli cudzoziemskich.

Sekcja IV.

(Główne zasady traktatów emigracyjnych).

№ 1.

Międzynarodowe ustalenie pojęcia wychodźcy, względnie przychodźcy.

Zważywszy, że różnolitość określeń pojęcia wychodźcy, względnie przychodźcy, istniejąca w prawodawstwach poszczególnych krajów, stwarza liczne niedogodności,

Konferencja wyraża życzenie, ażeby jednolita definicja wychodźcy, względnie przychodźcy, została ustalona na drodze międzynarodowej konwencji.

W tym celu konferencja, uwzględniając sytuację wytworzoną przez poszczególne prawodawstwa, proponuje jako określenie wychodźcy, względnie przychodźcy, formułę następującą:

„Za wychodźcę jest uważany każdy, kto w poszukiwaniu pracy opuszcza swój kraj, jedzie razem albo udaje się do swego małżonka, do swych wstępnych lub zstępnych, do braci lub sióstr, do wujów lub ciotek, do bratanków, siostrzeńców, bratanic i siostrzenic, albo ich małżonków, którzy już wyemigrowali w celach zarobkowych. Za wychodźcę jest uważany również ten, kto w ten sam sposób wraca do kraju, do którego emigrował poprzednio“.

Konferencja uważa za wychodźcę osobę, w powyższy sposób określoną, od chwili, kiedy ona zaczyna przygotowywać się do drogi, aż do momentu, kiedy dostała się do kraju przeznaczenia. Wówczas podlega ona prawom, rozporządzeniom i zwyczajom nowego kraju, a stosują się do niej określenia następujące:

a) za przychodźcę jest uważany każdy cudzoziemiec, który przybywa do kraju w poszukiwaniu pracy i w zamiarze, istotnym czy przypuszczalnym, osiedlenia się tam na stałe;

b) uważany jest za zwykłego pracownika każdy cudzoziemiec, który przybył do jakiegoś kraju w zamiarze pracowania tymczasowo.

№ 2.

Prawa wychodźcy.

Zważywszy, że byłoby rzeczą pożyteczną ustalenie w formie deklaracji ogólnych zasad, na których

winny się opierać bądź poszczególne prawodawstwa, bądź międzynarodowe umowy w zakresie regulowania wychodźstwa, względnie przychodźstwa, i traktowania wychodźców, względnie przychodźców,

Konferencja wyraża życzenie,

1) ażeby była uznana wolność emigracji z dopuszczeniem jednakże ograniczeń, spowodowanych względami na porządek publiczny i warunki gospodarcze, lub też na dobro materialne i moralne samych wychodźców;

2) ażeby była uznana swoboda przychodźstwa z zachowaniem przepisów o osiedlaniu się i z zastrzeżeniem ustalonych ograniczeń, spowodowanych wymaganiami porządku publicznego i warunków gospodarczych i społecznych, zwłaszcza wynikających ze stanu rynku pracy i ze względów na interesy higieny, zdrowotności i moralności kraju przychodźstwa;

3) ażeby zabroniono wychodźstwa, o ile na to pozwala odnośne prawodawstwo, osobom, znajdującym się w takich warunkach, które przez prawo kraju, do którego te osoby zamierzają się udać, są uważane za motyw dostateczny do odrzucenia wychodźcy;

4) ażeby dla potrzymania w interesie moralnym i społecznym całości rodziny uznano swobodę wychodźstwa, względnie przychodźstwa, dla wszystkich członków rodziny przychodźcy, już osiadłego, skoro żaden z nich nie przedstawia niebezpieczeństwa dla porządku publicznego, higienicznego, sanitarnego lub moralnego;

5) ażeby werbowanie i transportowanie wychodźców, o ile na to pozwalają prawa jednostronnych krajów, zostały poddane specjalnym przepisom w celu zapewnienia emigrantom drogą kontroli ze strony władz publicznych jak najskuteczniejszej ochrony ich praw i interesów w stosunku do werbujących agentów i do towarzystw okrętowych;

6) ażeby dobrodziejstwa opieki, ustalone powyżej, zostały rozciągnięte na wychodźców obcych, przejeżdżających tranzytem;

7) mając na względzie interesy wychodźców a przede wszystkim zabezpieczenie ich od odrzucenia i innych nieszczęść w razie podstępного przedostania się do krajów imigracyjnych, ażeby wszystkie państwa stosowały surowe kary do tych wszystkich, którzyby zachęcali lub ułatwiali obejście praw i rozporządzeń, wydanych w krajach emigracyjnych, względnie imigracyjnych, dla osiągnięcia celu powyżej określonego; aby w tej sprawie kraje emigracyjne, imigracyjne i tranzytowe zawarły odpowiednie umowy;

8) ażeby rządy krajów imigracyjnych zamorskich oraz rządy krajów emigracyjnych, o ile na to zezwala ich prawodawstwo lub położenie polityczne i gospodarcze, służyły sobie wzajemną pomocą dla zapobieżenia i stłumienia wszelkiej akcji, mającej na celu podstępne obchodzenie praw i rozporządzeń, traktujących o wychodźstwie, względnie przychodźstwie, potajemnem;

9) ażeby przychodźcy, robotnicy cudzoziemscy i ich rodziny, mogli korzystać z takich samych praw cywilnych, co i robotnicy krajowi, pod warunkiem wzajemności;

10) ażeby robotnicy cudzoziemscy byli dopuszczeni do wszystkich zajęć i zawodów na tych samych warunkach, co i krajowi, za wyjątkiem wypadków, spowodowanych względami obrony narodowej, spokoju publicznego albo też stanem rynku pracy;

11) ażeby na robotników cudzoziemskich z tytułu ich pracy czy pobytu nie były nakładane większe opłaty i podatki, niż te, które opłacają robotnicy krajowi;

12) ażeby robotnicy cudzoziemscy korzystali na równi z krajowymi z dobrodziejstw bezpłatnej pomocy prawnej pod warunkiem wzajemności;

13) ażeby robotnicy cudzoziemscy oraz członkowie ich rodzin korzystali narówni z krajowymi z praw w zakresie ochrony pracy, odszkodowań za nieszczęśliwe wypadki, należenia do stowarzyszeń zawodowych i związków, oraz ubezpieczeń społecznych, pod warunkiem wzajemności lub korzyści równowartościowych, jeżeli chodzi o ubezpieczenia społeczne;

14) ażeby ułatwiano pracę w zakresie opieki i pomocy, której się oddają towarzystwa opieki nad wychodźcami;

Podstawowe zasady międzynarodowych umów w sprawie kolonizacji.

Uważając za pożyteczne popieranie wysiłków, czynionych przez kraje o słabym zaludnieniu, dla skolonizowania jeszcze nieuprawnych terenów przy pomocy przychodźstwa cudzoziemskiego,

Konferencja wyraża życzenie, ażeby między krajami zainteresowanymi zostały w tej sprawie zawarte umowy, opierające się na zasadach następujących:

1) ułatwiać dostęp do terenów wolnych lub stanowiących własność państwową przez popieranie przychodźstwa bądź pojedynczego lub grupowego, bądź przedsiębiorstw kolonizacyjnych, za pomocą koncesyj i ułatwień specjalnych;

2) popierać łączenie się kapitałów krajowych z kapitałami zagranicznymi w celu utworzenia przedsiębiorstw kolonizacyjnych;

3) zabezpieczać przy pomocy właściwych środków oszczędności i depozyty kolonistów;

4) dbać o dobrobyt moralny i gospodarczy kolonistów, popierając sprowadzanie ich rodzin i zabezpieczając wykonanie ich praw w zakresie swobody osobistej i własności w stosunkach z przedsiębiorstwami kolonizacyjnymi.

№ 4.

**Równość traktowania w sprawie odszkodowań
za nieszczęśliwe wypadki przy pracy.**

Konferencja wyraża życzenie, ażeby na drodze rozporządzeń prawnych albo układów międzynarodowych dopuszczano robotników cudzoziemskich i ich spadkobierców bez względu na to, w jakim kraju oni się znajdują, do korzystania z praw, dotyczących odszkodowania za wypadki przy pracy, bez żadnych warunków, któreby, prawnie lub faktycznie, pociągały za sobą traktowanie robotników cudzoziemskich mniej przychylnie, niż robotników krajowych.

№ 5.

Ubezpieczenia społeczne.

Konferencja wyraża życzenie, ażeby dokonano badań, mających za zadanie powiększenie ilościowe międzynarodowych układów, któreby pozwoliły robotnikom, zatrudnianym kolejno w różnych krajach:

1) zachować prawa, wynikające z okresu czasu, spędzonego w różnych krajach, dla obliczenia należności i rent w związku z opieką i ubezpieczeniami społecznymi;

2) ewentualnie korzystać i pod warunkiem wzajemności z ulg, przyznawanych przez każde państwo swoim obywatelom na mocy praw o opiece i ubezpieczeniach społecznych.

W tym celu konferencja zwraca uwagę na system, przyjęty przez traktat z 30 września 1919 między Francją i Włochami i na umowę z 14 lutego 1921 między Belgią i Francją.

№ 6.

Współdziałanie przy wypłacaniu rent, wynikających z ubezpieczeń społecznych jednego kraju, ubezpieczonym, znajdującym się w innym kraju.

Konferencja wyraża życzenie, ażeby na drodze układów między krajami zainteresowanymi zostały ustalone środki:

a) mające na celu ułatwienie robotnikom cudzoziemskim, jak również ich spadkobiercom, otrzymania wypłaty odszkodowania, należności i renty, nabytych przez nich w innym kraju, przez zastosowanie do nich prawodawstwa, obowiązującego w kraju, w którym w danej chwili przebywają;

b) mające na celu wyznaczenie w kraju pobytu organów, których zadaniem byłoby ustalenie i przysyłanie organom kompetentnym innego kraju dokumentów, wymaganych dla wykonania powyższych postanowień, jak również przeprowadzanie badań i udowodnień, przewidzianych przez wymienione postanowienia.

№ 7.

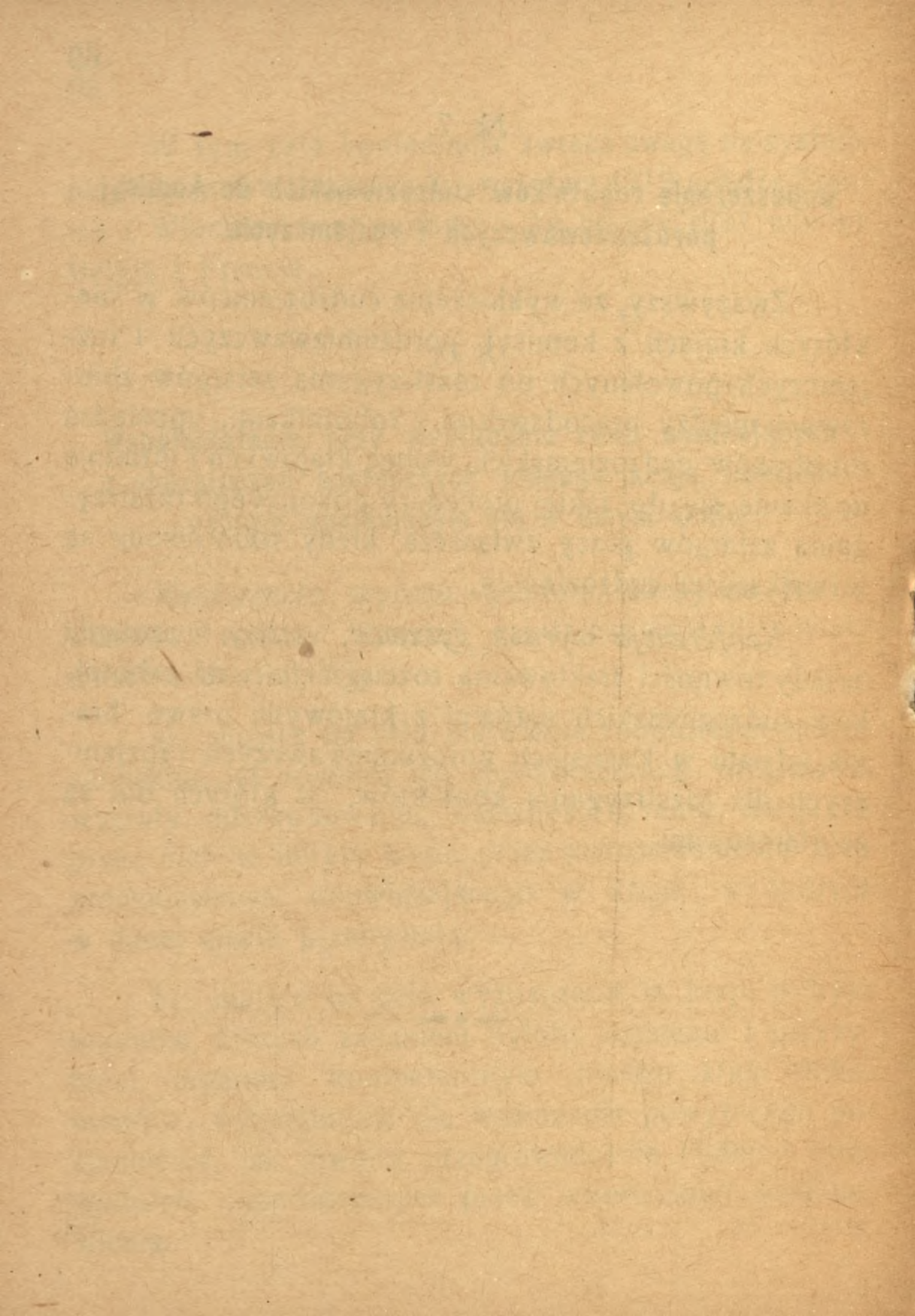
Dopuszczenie robotników cudzoziemskich do komisji porozumiewawczych i rozjemczych.

Zważywszy, że wykluczenie cudzoziemców w niektórych krajach z komisji porozumiewawczych i rozjemczych, powołanych do rozstrzygania zatargów zbiorowych między pracodawcami i robotnikami, upośledza robotników cudzoziemskich wobec krajowych i utrudnia uciekanie się do takiej procedury pokojowego rozstrzygania zatargów pracy zwłaszcza, kiedy robotnikami są w większości cudzoziemcy,

Konferencja wyraża życzenie, ażeby w uznaniu zasady równości traktowania rozciągnięto i na robotników cudzoziemskich narówni z krajowymi prawo brania udziału w komisjach porozumiewawczych i rozjemczych dla rozstrzygania konfliktów, w których oni są zainteresowani.

SPIS TREŚCI:

	Str.
Rola delegata T-wa Emigracyjnego	3
Ogólne przyczyny zwołania Konferencji	5
Skład i organizacja Konferencji	6
Wyniki prac Konferencji i jej znaczenie	8
Taktyka rządu włoskiego	11
Polityka krajów imigracyjnych	16
Stanowisko pozostałych krajów prócz Polski	17
Stanowisko i działalność delegacji polskiej	18
Międzynarodowy Komitet społecznych organizacyj opieki nad emigrantami	19
Organizacje opieki nad emigrantami we Włoszech	23
Wnioski	24

Uchwały Konferencji

Sekcja I (sprawy przejazdu i higieny emigrantów)

Międzynarodowy kodeks higieny	29
Ubezpieczenie od wypadków w czasie podróży	30
Pouczenia higieniczne przed odjazdem	31
Kontrola sanitarna przed odjazdem	31
Świadectwa szczepienia ospy	32
Ułatwienia kolejowe	32
Urządzenia sanitarne na statkach	34
Urządzenia sanitarne w portach. Domy emigracyjne	34
Minimalne wymagania co do statków	35
Inspekcja na statku	36
Jednakowe traktowanie na statku	37
Opieka na statku nad kobietami i dziećmi	38
Kabiny dla kobiet i dziewcząt	38
Spostrzeżenia nad dziećmi w czasie podróży	38
Składanie zażaleń w czasie podróży	39
Opieka nad wychodźcami w krajach tranzytowych	40

Sekeja II (opieka w drodze i kraju przeznaczenia, opieka nad kobietami i dziećmi, spółdzielczość, wzajemna pomoc i ubezpieczenia).

Schroniska graniczne	40
Nadzór nad pomieszczeniami dla wychodźców	41
Opieka w portach	42
Opieka specjalna nad kobietami i dziećmi	42
Stosunek do konsulów obcych	44
Karty pocztowe dla wychodźców	44
Utrzymywanie rodzin pozostałych w kraju	44
Opieka nad emigrującymi inwalidami	45
Opieka nad wychodźcami w czasie podróży	46
Stowarzyszenia pomocy wychodźcom	47
Publikacja kodeksu emigracyjnego	47
Spółdzielczość, wzajemna pomoc i ubezpieczenia	48
Pomoc prawna	49

Sekeja III (dostosowanie przychodźstwa do zapotrzebowania, współpraca urzędów emigracyjnych i imigracyjnych).

Wymiana informacji o stanie rynku pracy	50
Karty tożsamości dla wychodźców	51
Uzgodnienie statystyki wychodźczej	51
Zapobieganie wychodźstwu potajmemu	53
niepożądanemu.	53
Uproszczenie formalności paszportowych	54
Zatrzymywanie części płacy roboczej	55
Wymiana robotników wykwalifikowanych	56
Werbowanie robotników na wyjazd zagranicę	56
Wychodźstwo pracowników umysłowych	59
Poszanowanie religii i zwyczajów przychodźcy	59
Kontrakty pracy	59
Wymiana danych statystycznych	60

Sekeja IV (główne zasady traktatów emigracyjnych).

Kto jest wychodźcą	61
Prawa wychodźcy	62
Międzynarodowe umowy w sprawie kolonizacji	66
Odszkodowania za nieszczęśliwe wypadki przy pracy	67
Ubezpieczenia społeczne	67
Wypłacanie rent	68
Komisje porozumiewawcze i rozjemcze	69

WYDAWNICTWA EMIGRACYJNE DO NABYCIA W BIURZE POLSKIEGO TOWARZYSTWA EMIGRACYJNEGO.

CENA
zł.

- Dr. Józef Włodek** (Konsul Rzeczypospolitej Polskiej).
„ARGENTYNA i EMIGRACJA” ze szczególnem
uwzględnieniem emigracji polskiej, 502 str.
druku, 50 map, tablic geograficznych i foto-
grafij. Staraniem i współdziałaniem Polskiego
Towarzystwa Kolonjalnego w Warszawie. Wy-
dawnictwo M. Arcta w Warszawie 12 50
- „WIDOKI EMIGRACJI DO ARGENTYNY”.
Dla użytku emigrantów. Nakład Polskiego
Towarzystwa Kolonjalnego w Warszawie . . . . . 1.—
- W. Malinowski** (b. Dyr. P. T. K.). „PRZEWODNIK
DLA WYCHODźCÓW i REEMIGRANTÓW”.
Nakładem Polskiego Towarzystwa Kolonjalnego . . . . . 2.—
- St. Klimowicz** „PORADNIK DLA WYCHODźCY”
(o czem emigrant zarobkowy we Francji po-
winien wiedzieć?), Paryż — Drukarnia Pol-
ska 71, rue de Rennes . . . . . 1.—
- Emil Lucjan Migasliński** (delegat Pol. Tow. Kol.).
„POLACY W PARANIE WSPÓŁCZESNEJ”
Warszawa, Księgarnia „Kroniki rodzinnej” . . . . . 2.—
- Michał Pankiewicz** „Z PARANY I O PARANIE”
Warszawa 1916. . . . . 3.—
- Aleksander Kurowski** „PRZEWODNIK DLA WY-
CHODźCÓW DO BRAZYLJI”. Nakładem Pol-
skiego Towarzystwa Kolonjalnego. Warsza-
wa 1922 . . . . . 1.—
- Dr. Mieczysław Szawłowski** „WYCHODźTWO POL-
SKIE W STANACH ZJEDNOCZONYCH AME-
RYKI”. Praca jedyną w swoim rodzaju. Na-
kładem Ossolineum 1924 . . . . . 20.—

„WYCHODZKA”

TYGODNIK POŚWIĘCONY SPRAWOM EMIGRACJI
I REEMIGRACJI, ORGAN POLSKIEGO TOWARZY-
STWA EMIGRACYJNEGO

pod naczelną redakcją | wychodzi w Warszawie
MICHAŁA PANKIEWICZA | ul. Krakowskie Przedm. 70.
Prenumerata wynosi 3 zł. kwartalnie.

„Wychodźca” informuje swoich czytelników o
życiu polskim w Stanach Zjedno-
czonych, Kanadzie, Brazylii, Argentynie, Francji, Dalekim
Wschodzie i wogóle wszędzie, gdzie choć garść Polaków
się znajduje.

„Wychodźca” informuje stale o warunkach pra-
cy i koniunkturach zarobkowych
w krajach, do których udają się nasi wychodźcy.

„Wychodźca” informuje wychodźców o wszyst-
kich przepisach i formalnościach,
jakie załatwiać należy czy to przed wyjazdem z własnego
kraju, czy to po przyjeździe do kraju obcego.

Każdy działacz społeczny, każdy ksiądz, sekretarz gminny,
nauczyciel — winni stale czytywać „WYCHODZKA”;
W każdej czytelnicy i bibliotece powinien znajdować się
„WYCHODZKA”;

W każdym kółku rolniczym i spółdzielni, w każdej gminie
i sejmiku powiatowym, w każdym starostwie i wojewódz-
twie powinien się znajdować przynajmniej jeden egzem-
plar WYCHODZKI;

Bo „WYCHODZKA” jest niewyczerpanym źródłem infor-
macyj w zakresie naszego wychodźstwa.